

Најнови случувања во судската пракса на Европскиот суд за човекови права во областа на слободата на изразување

Freedom of expression and freedom of the media

<http://horizontal-facility-eu.coe.int>
<https://www.coe.int/en/web/freedom-expression>

Финансирано
од Европската Унија и
Советот на Европа

COUNCIL OF EUROPE

Имплементирано
од Советот на Европа

Билтен бр. 3
Најнови случувања во судската пракса
на Европскиот суд за човекови права
во врска со слободата на изразување
Автор: Велимир Деловски

Билтенот е изготвен во рамките на заедничката програма на Европската Унија и Совет на Европа „Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и Турција 2019-2022 година“, и нејзиниот проект „Слобода на изразување и слобода на медиумите во Југоисточна Европа (ЈУФРЕКС 2)“

© Совет на Европа, октомври 2021.

Сите права се задржани. Правата на користење ги има Европската Унија под одредени услови. Ниту еден дел од публикацијата не смее да се преведува, репродуцира или пренесува, во кој било облик или со кое било средство, електронско (ЦД-ром, Интернет, итн.) или механичко, вклучително и фотокопирање, снимање или каков било систем за складирање или повлекување на податоци, без претходно писмено одобрение од Директоратот за комуникации (F-67075 Стразбург Цедекс или publishing@coe.int).

Овој документ е изработен со финансиска поддршка од Европската Унија и Советот на Европа. За ставовите што се изнесени овде одговорен е авторот и нужно не ги одразуваат официјалните ставови на која било од овие две организации

Содржина

ВОВЕД	5
ПРЕГЛЕД НА НАЈВАЖНИТЕ СЛУЧАИ ВО ВРСКА СО СЛОБОДАТА НА ИЗРАЗУВАЊЕ	7
<i>Ханџијски против Бугарија</i> , пресуда од 6 април 2021 година, апликација бр. 10783/14	7
<i>Гачечиладзе против Грузија</i> , пресуда од 22 јули 2021 година, апликација бр. 2591/19	8
<i>Седлетска против Украина</i> , пресуда од 1 април 2021 година, апликација бр. 42634/18	10
<i>Јуриј Чумак против Украина</i> , пресуда од 18 март 2021 година, Апликација бр. 23897/10	12
<i>Килин против Русија</i> , пресуда од 11 мај 2021 година, апликација бр. 10271/12	13
<i>Амаглобели и други против Грузија</i> , пресуда од 20 мај 2021 година, апликација бр. 41192/11	15
ПРОДЛАБОЧЕНА АНАЛИЗА НА ИЗБРАНИ СЛУЧАИ	17
<i>„Big Brother Watch“ и други против Обединетото Кралство [Големiot судски совет]</i> , пресуда од 25 мај 2021 година, апликација бр. 58170/13, 62322/14 и 24960/15	17
<i>Будинова и Чапразов против Бугарија</i> , пресуда од 16 февруари 2021 година, апликација бр. 12567/13 и <i>Бехар и Гутман против Бугарија</i> , пресуда од 16 февруари 2021 година, апликација бр. 29335/13	21
<i>ООО Информационноye Агентство Tambov-Inform против Русија</i> , пресуда од 18 мај 2021 година, апликација бр. 43351/12	23

Вовед

Овој билтен е изготвен во рамките на заедничката програма на Европската Унија и Совет на Европа „Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и Турција 2019-2022 година“, и нејзиниот проект „Слобода на изразување и слобода на медиумите во Југоисточна Европа (ЈУФРЕКС 2)“

Со цел да ја продолжиме соработката со стручните лица од правната фела како и со желба да придонесеме за понатамошно подобрување на знаењето во областа на слободата на изразување и слободата на медиумите, го подготвивме овој Билтен како дополнителна алатка наменета за споделување информации во врска со новите трендови и случувања во судската пракса на Европскиот суд за човекови права (во понатамошниот текст: ЕСЧП или Судот).

Додека Билтенот бр.1 го покриваше периодот април 2019 - јули 2020 година, и Билтенот бр.2 периодот август 2020 - јануари 2021 година, овој Билтен, пред вас содржи неколку релевантни пресуди донесени во периодот февруари 2021 - јули 2021 година.

Во рамките на анализираниот период (февруари 2021 – јули 2021 година) Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП; Судот) донесе значителен број релевантни пресуди за слободата на изразување и заштитата и безбедноста на новинар(к)ите. Овие пресуди се однесуваат на различни области од членот 10 од Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП; Конвенцијата). Во неколку од нив, се повикува и на други членови од Конвенцијата. Со нив или се потврдија начелата кои се дел од добро воспоставената судска пракса или веќе поставените стандарди во оваа област се зајакнаа и дополнително се разјаснија.

Во избраните пресуди кои се обработуваат во овој Билтен, Судот ги разгледува пошироките аспекти на слободата на изразување со фокус на проширувањето на опсегот на членот 10 за да се опфатат ненасилните протести со изведбени уметности, како манифестација на политичкиот говор; рекламирањето што придонесува кон јавната дебата во врска со прашања од општ интерес и што може да се смета за спротивно на јавниот морал и религиските вредности; и ограничувањата на слободата на изразување преку интернет, кога таа ќе прерасне во навредлив говор на омраза и поттикнување на насилство.

Кога станува збор за слободата на медиумите, во презентираниите случаи се дискутира за одговорностите на новинар(к)ите во извршувањето на нивната професија при спроведување на активности за обезбедување вести; пристапот до информации за прашања од јавен интерес и до официјални документи; заштитата на новинарските извори во однос на употребата на технологиите за следење и, особено, за активностите на масовно следење на комуникациите; како и вклученоста на медиумските куќи во изборните кампањи преку интернет.

Севкупно, во избраните случаи се нагласува обврската на државите-страни кон Конвенцијата за почитување на стандардите од Конвенцијата во согласност со начелото на супсидијарност, додека во определени случаи, властите се поттикнуваат да придонесат кон спроведувањето на Конвенцијата на национално ниво преку преземање општи мерки за јакнење на законодавната рамка и за унапредување на нивната административна и судска пракса со цел спречување на појавата на слични повреди на слободата на изразување во иднина.

Во првиот дел од овој Билтен е даден краток опис на шест избрани случаи, додека во вториот дел е дадена продлабочена анализа на четири други клучни случаи.

Преглед на најважните случаи во врска со слободата на изразување

*Ханџијски против Бугарија,
пресуда од 6 април 2021 година,
апликација бр. 10783/14*

Факти за случајот

Апликантот, локален опозициски политичар, бил осуден за ситно хулиганство и бил казнет за поставување на модни додатоци поврзани со Дедо Мраз, на кои биле прикачен зборот „оставка“, на статуата на г-дин Димитар Благоев. Г-дин Благоев бил основач на Социјалдемократската партија која била активна во комунистичкиот режим, чијшто наследник била Бугарската социјалистичка партија, која обезбедувала главна парламентарна поддршка на актуелната влада. Делото се случило на Божиќ во 2013 година, во контекст на антивладините протести кои биле на ниво на целата држава. Статуата на г-дин Благоев претходно била избоена со црвена и бела боја од страна на неидентификувани лица за да личи на Дедо Мраз и на неа со спреј биле испишани зборовите „Дедо Мраз“.

Апликантот се пожалил пред ЕСЧП дека пресудата против него од страна на националните судови претставувала повреда на членот 10 од Конвенцијата.

Образложение на Судот

Судот го отфрлил образложението на владата дека апликантот не претрпел значителна штета, притоа утврдувајќи

дека иако казната која му била изречена не била од казненоправна природа, износот бил доста скроман и немало индикации дека тоа резултирало во какви било сериозни негативни последици по него, а случајот за него бил прашање на принцип. Дополнително, неговиот жалбен навод покренал прашања од општо значење, имено дали политичкиот протест кој бил извршен на начинот избран од страна на апликантот можел да претставува легитимно остварување на правото на слобода на изразување. Покрај тоа, овој случај добил широка медиумска покриеност и покренал јавна дебата во Бугарија.

Однесувањето кое резултирало во осудата на апликантот Судот го сметал за изразување што спаѓа во рамките на опсегот на членот 10 став 1, за симболички акт со кој апликантот сакал да се вклучи во политички протест и да ги „пренесе“ своите „идеи“ за владата и за политичката партија која ја поддржувал. Следствено, тоа резултирало во попречување на неговата слобода на изразување која е утврдена со закон и ја следело легитимната цел за заштита на правата на другите, минувач(к)ите кои можеби биле навредени. Сепак, немало индикации дека имало ризик за јавната безбедност бидејќи делата на апликантот биле целосно мирни и имало мала веројатност дека тие ќе причинат јавни нереди.

Во однос на пропорционалноста, апликантот бил казнет со најниска можна казна што се состоела само од административна казна ед-

наква на 51 евро која апликантот можел речиси веднаш да ја плати и очигледно без никаков проблем. Дополнително, казната не била внесена во неговата кривична евиденција.

ЕСЧП сметал дека иако мерките кои се креирани за одвраќање на лицата од сторување на дела со кои би можеле да се уништат споменици или да се уништи нивниот физички изглед можат да бидат неопходни во едно демократско општество, апликантот не делувал на насилен начин и на ниту еден начин физички не го уништил споменикот. Потоа судот се осврнал на неколку фактори кои треба да се земат предвид при оценката на вмешувањето: точната природа на делото, намерата зад делото, пораката која требало да се пренесе со него, како и општественото значање на споменикот. Во конкретните околности на случајот, Судот сметал дека намерата на апликантот повеќе била да протестира против владата и политичката партија која тој ја поддржувал, а не да ја осуди историската улога на г-динот Благоев или да изрази презир кон него. Тој едноставно го употребил споменикот како симбол на политичката партија која сакал да ја искритикува.

Како резултат на тоа, вмешувањето не се сметало за неопходно во едно демократско општество, без оглед на маргината на проценка која ја имаат националните власти во оваа област.

Забелешка: Со оваа пресуда се потврдува дека заштитата на членот 10 не се протега само врз суштината на изразените идеи и информации, туку и врз формата во која тие се пренесуваат ([Обершлик против Австрија \(бр. 1\)](#)), пресуда од 23 мај 1991 година, апликација бр. 11662/85, § 57; [Animal Defenders International против Обединетото Кралство](#) [Големиот судски совет], пресуда од 22 април 2013 година, апликација бр. 48876/08, § 100) и експресивното однесување кое шокира, навредува или вознемирува е исто така заштитено во согласност со членот 10 ([Хендисајд против Обединетото Кралство](#), пресуда од 7 декември 1976 година, апликација бр. 5493/72, § 49).

Исто така, оваа пресуда може да се смета за продолжение на претходната судска пракса за изразувањето кое има елементи на сатира и политичкиот протест што вклучува дела против статуи, споменици и свети места како чест начин за изразување незадоволство, несогласување и спротивставување на политичките идеи кои тие ги претставуваат ([Марија Алекина и други против Русија](#), пресуда од 17 јули 2018 година, апликација бр. 38004/12, познат и како случајот „Пуси Рајот“; [Мурат Вурал против Турција](#), пресуда од 21 октомври 2014, апликација бр. 9540/07; и [Татар и Фабер против Унгарија](#), пресуда од 12 јуни 2012 година, апликација бр. 26005/08 и 26160/08). Во сите горенаведени случаи, Судот се фокусираше на неопходноста од изрекување на кривични санкции, додека за првпат во овој случај Судот воведо критериуми за нијансирана проценка на некривичните санкции.

Впрочем, со оваа пресуда се проширува опсегот на слободата на изразување за да се осигури заштитата на ненасилните уметнички изведби кои таргетираат споменици сè додека таквите изведби не нанесуваат штета на конкретен споменик.

[Гачечиладзе против Грузија](#), пресуда од 22 јули 2021 година, апликација бр. 2591/19

Факти за случајот

Апликантката, трговец-поединец, произвела презервативи со различни дизајни на пакувањето, кои требало да се продаваат на интернет и преку продажните автомати. Четири од нејзините дизајни станале предмет на прекршочна постапка во која таа била казнета и нејзе ѝ било наредено да престане да ги користи и распространува релевантните дизајни и да издаде наредба за повлекување на производ во врска со оние производи кои биле веќе дистрибуирани врз основа на тоа што тие сочинувале неетичко рекламирање според Законот за рекламирање.

Градскиот суд на Тбилиси утврдил дека со рекламните се прекршиле универзално прифатените човекови и етички норми и се посегнало по верските симболи, националните и историските богатства и споменици. Апелациониот суд на Тбилиси ја потврдил пресудата на понискиот суд, наведувајќи дека апликантката не може да предочи какви било докази со кои ќе се докаже дека таа не произведувала презервативи за комерцијални цели туку за да се подигне свеста за прашања од важност за општеството. Судот забележал дека во Грузија, прикажувањето на фигури и верски симболи на предмети со сексуална природа (презервативи) би можело да се смета за дејствие насочено против јавниот морал и за навреда на верата и на верските симболи што би таргетираше голем дел од општеството.

Следствено, апликантката поднела апликација до ЕСЧП во која се жалела дека имало неоправдано вмешување во нејзиното право на слобода на изразување во согласност со членот 10 од ЕКЧП.

Образложение на Судот

Најпрво, Судот ја одбил прелиминарната забелешка на Владата дека апликантката не претрпела значителна штета, откако го зема предвид ризикот за неа. Иако се чини дека паричната казна во износ од приближно 165 евра не била особено висока, таа тврдела дека претрпела загуба на приходот и дека нејзе ѝ било забрането да ги користи тие дизајни во иднина. Како резултат на тоа, спорните мерки биле од таква природа и големина што, потенцијално, можеле да причинат апликантката да претрпи значителна финансиска штета.

Под претпоставка дека спорните мерки имале основ во националното право, Судот прифатил дека вмешувањето имало легитимна цел за заштита на религиските права на другите и/или за заштита на јавниот морал.

За разлика од националните судови, Судот сметал дека не може да се смета дека „изра-

зувањето“ на апликантката било остварено исклучиво во комерцијален контекст, бидејќи се чинело дека тоа имало за цел да се иницира и/или да се придонесе кон јавна дебата во врска со различни прашања од општ интерес и навистина, декларираниот цел на брендот била да се разбијат стереотипите и „да се помогне во однос на соодветното разбирање на сексот и сексуалноста“.

Во однос со првиот дизајн, кој упатувал кон поранешна женска владетелка на Грузија, која била канонизирана како светица, Судот сметал дека канонизирањето на јавна личност не може самото по себе да исклучи дискусија за нејзината личност во јавна дебата. Тој исто забележал отсуство на убедливи аргументи покренати од страна на апликантката за причината зошто или на кој начин употребата на таа личност на презервативите започнала или придонело кон каква било јавна дебата за прашање од општ интерес. Како резултат на тоа, за Судот било тешко да прифати дека националните власти згрешиле во заклучоците дека дизајнот може да се смета за неоправдана навреда на предметот на обојување на Грузијците кои се следбеници на православната христијанска вера.

Во поглед на преостанатите три дизајни, причините кои биле наведени од страна на домашните судови не беа релевантни и доволни за да се оправда вмешувањето во согласност со членот 10 став 2. Иако апелациониот суд сметал дека сликата и придружниот текст на вториот дизајн на кој бил претставен лик на панда и имало упатување кон свет христијански ден неоправдано го навредил начинот на живеење на православните христијани и верското учење дека сексуалните односи треба да се избегнуваат во текот на постите поврзани со важните верски празници, со дизајнот само се реплицирало популарно, претходно постоечко уметничко изразување на анонимна група наречена „Панда“ и тоа се чинело дека сочинува критика за различни идеи, вклучувајќи ги и оние кои се поврзани со верските учења и практики. Аргументот на апликантката

та во однос на отсуството на какви било верски конотации на третиот дизајн на кој била прикажана женска лева рака со презерватив поставен на двата кренати прсти не бил разгледан од страна на домашните судови. Слично, останало нејасно зошто тие сметале дека сликата на круна која била очигледно направена од презерватив со натпис што упатувал кон историски настан претставен на четвртиот дизајн би можело да спаѓа во рамките на дефиницијата за неетичко рекламирање, ниту пак било објаснето дали имало каква било „итна општествена потреба“ од ограничување на неговата дисеминација.

На крајот, Судот заклучил дека очигледната импликација во одлуките на домашните судови дека гледиштата за етиката на припадниците на Грузиската православна црква преовладале при балансирањето на различните вредности кои се заштитени во согласност со Конвенцијата и со Уставот на Грузија биле спротивни на ставовите гледиштата на Уставниот суд и во спротивност со релевантните меѓународни стандарди.

Забелешка: Оваа пресуда е доста важна поради неколку причини. Прво, се повторува дека членот 10 став 2 има мал опсег на примена за ограничувањата на дебатата за прашања од јавен интерес. Второ, таа појаснува дека во контекст на религиските уверувања, остварувањето на слободата на изразување со себе носи должности и одговорности за да се осигури мирното уживање во верските слободи, вклучувајќи ја и должноста да се избегнува колку што е можно повеќе изразувањето кое, во однос на предметите на обожување, е неоправдано навредливо за другите и световно (профано). Трето, таа пренесува силна порака дека во едно плуралистичко демократско општество оние кои одлучиле да ја остваруваат слободата за изразување на нивната вера треба да го толерираат и прифатат негирањето на нивните религиски уверувања од страна на други лица, па дури и ширењето на доктрини кои се спротивни на нивната вера.

Седлетска против Украина, пресуда од 1 април 2021 година, апликација бр. 42634/18

Факти за случајот

Случајот се однесува на судското одобрение дадено на истражните власти за пристап до податоците од мобилната комуникација на апликантката, истражувачка новинарка во Радио Слободна Европа/ Радио Слобода, што можело да резултира во откривање на нејзините новинарски извори.

Апликантката наводно била присутна на заворен состанок со С., раководител на Националното биро за борба против корупцијата, во текот на кој тој обелоденил доверливи информации за определени кривични истраги во тек, вклучувајќи ја и истрагата против обвинителот, К. На крајот на 2017 година, апликантката била повикана на разговор во текот на кривичната постапка поведена против С. за повреда на приватноста и откривање на доверливи информации. Таа потврдила дека имала комуникација со С., но одбила да одговори на прашањата поврзани со наводниот состанок со С., тврдејќи дека според членот 65 од Законот за кривичната постапка, таа не може да биде испрашувана како сведок ако тоа би резултирало во утврдување на идентитетот на нејзините новинарски извори.

На 27 август 2018 година, истражен судија од Окружниот суд издал наредба со која се одобрува собирање на податоците побарани од страна на истражителот од Канцеларијата на главниот државен обвинител. Апликантката ја оспорила наредбата и побарала истата да се суспендира пред Градскиот апелационен суд во Киев, кој ја укинал наредбата на Окружниот суд и издал нова наредба со која се одобрува пристап исклучиво до податоците поврзани со датумите и времето на присуство на мобилниот телефон на апликантката на шест конкретни улици и места во Киев. Двете наредби се однесувале на период од шестнаесет месеци.

Потпирајќи се особено на членовите 10 и 13 од Конвенцијата, апликантката се пожалила на неоправданото вмешување во заштитата на новинарските извори и на недостатокот од ефективни правни лекови во таа насока и побарала да биде изречена привремена мерка (забрана).

Образложение на Судот

По темелно разгледување на случајот во согласност со членот 10, Судот сметал дека не е потребно да се разгледа жалбата на апликантката според членот 13.

Судот прифатил дека предметното вмешување ја следело легитимната цел за спречување на криминал и заштита на угледот или правата на другите кои се наведени во членот 10 став 2 од Конвенцијата.

Разгледувајќи дали вмешувањето било пропишано со закон, Судот констатирал дека тоа имало определен основ во домашното право, а особено во членот 163 од Законот за кривичната постапка. При разгледувањето дали вмешувањето било неопходно во едно демократско општество, Судот нотирал дека со првичната наредба на Окружниот суд од 27 август 2018 година, обвинителството било овластено да собере широк спектар од заштитените комуникациски податоци на апликантката што се однесувале на нејзините лични и професионални контакти во текот на шестнаесетмесечен период. Тоа можело да вклучи и информации преку кои можеле да се идентификуваат доверливите извори на апликантката кои не се релевантни за кривичната постапка против С., со што се создава поголем ризик за наштетување на интересите кои се заштитени со членот 10, бидејќи фокусот на работата на апликантката како новинарка била на истражување на корупција од висок профил. Дополнително, наредбата не содржела никакви заштитни гаранции за да се исклучи можноста добиените информации потенцијално да се употребат за цели кои не се поврзани со кривичната истрага којашто се однесувала на С. Следствено, нејзиниот опфат бил значително непропорционален со легитимната цел за истражување на наводното протекување

на класифицирани информации од страна на С. Иако новото одобрение за пристап до податоци од 18 септември 2018 година било главно ограничено на собирањето на нејзините геолокациски податоци со кои може да се отстрани закана од идентификација на изворите на апликантката кои не биле поврзани со постапката против С., С. бил третиран од страна на обвинителството како новинарски извор со кој се сретнала апликантката за да добие доверливи информации кои се релевантни за нејзината активност како истражувачка новинарка.

Според мислењето на Судот, Апелациониот суд не успеал да наведе зошто интересот за добивање на геолокациските податоци на апликантката бил од клучно значење за борбата против тешкиот криминал; да утврди дали немало разумни алтернативни мерки за да се добијат потребните информации, и да покаже дека легитимниот интерес за обелоденување јасно преовладал над јавниот интерес за неоткривање. Соодветно, одобрението дадено од страна на домашните судови за пристап до податоците не било оправдано со „преовладувачко барање во јавен интерес“ и, поради тоа, неопходно во едно демократското општество, што довело до повреда на членот 10 од Конвенцијата.

Пред да се донесе пресудата, на 18 септември 2018 година, Судот го одобрил барањето на апликантката за привремена мерка според Правилото 39, наведувајќи дека Владата треба да осигури дека јавните власти се воздржуваат од пристапување до кој било од податоците наведени во наредбата од 27 август 2018 година. Привремената мерка била прекината со донесената пресуда во овој случај, поради тоа што одобрението за пристап до комуникациските податоци на апликантката веќе било истечено.

Забелешка: Оваа пресуда се заснова на стандардите отелотворени во релевантните меѓународни инструменти и претставува потврда на добро воспоставената судска пракса на Судот во врска со заштитата на новинарските извори како еден од темелите за слобода на печатот, без која изворите би биле одвратени од намерата да им помогнат на медиумите во

информирањето на јавноста за прашања од јавен интерес, клучната улога на медиумите како чувар на јавноста би можела да биде нарушена, а способноста на медиумите да обезбедуваат точни и веродостојни информации би можела да биде негативно засегната ([Гудвин против Обединетото Кралство](#), пресуда од 27 март 1996, апликација бр. 17488/90, § 39, и [Саном Уитгеверс Б.В. против Холандија](#) [Големите судски совет], пресуда од 14 септември 2010, апликација бр. 38224/03, § 50). Особено треба да се истакне дека пресудата ја проширува заштитата на новинарските извори на геолокациските податоци кои се чуваат на серверот на мобилниот телефонски оператор.

Јуриј Чумак против Украина, пресуда од 18 март 2021 година, Апликација бр. 23897/10

Факти за случајот

На 5 мај 2005 година, апликантот, новинар и член на невладин организација, поднел писмено барање за информации до Претседателот на Украина во врска со праксата на противзаконити ограничувања на пристапот до нормативните правни акти.

На 1 јуни 2006 година, Секретаријатот на Претседателот на Украина се извинил за доцниот одговор „поради технички причини“ и го информирал апликантот дека пристапот до правните документи може да се обезбеди преку Заедничкиот државен регистар на правни акти со кој управува Министерството за правда и дека во согласност со Законот за државни тајни потребен е формален безбедносен сертификат за да се пристапи до официјалните документи кои содржат информации кои се класифицирани како државни тајни или други доверливи информации.

Министерството за правда одбило да му ја даде на апликантот листата на документи на Претседателот на Украина со ограничувачки ознаки „не е за објавување“ и „не е за печатење“, наведувајќи го нивниот статус на довер-

ливи информации кои не се предмет на обелоденување во согласност со ограничувањата на правото на пристап до информации според членовите 30 и 37 од Законот за информирање.

Во првостепената постапка, надлежниот локален суд го одбил барањето на апликантот за одлука со која се потврдува дека одговорот на Претседателот резултирал во незаконско одбивање и наредба за Претседателот да му ги обезбеди побараните информации. Било образложено дека тие информации не се однесувале лично на него и, следствено, не биле потребни за спроведување на неговите права и интереси.

Неговите понатамошни жалби биле одбиени од страна на Регионалниот управен апелационен суд и од Вишиот управен суд на Украина.

Апликантот се пожалил пред ЕСЧП според членот 10 од Конвенцијата за одбивањето на националните власти да му ги обезбедат информациите кои ги побарал.

Образложение на Судот

При разгледувањето по службена должност на применливоста на членот 10, Судот констатирал дека иако со членот 10 за поединецот не се обезбедува правото на пристап до информации кои ги чува јавен орган, ниту, пак, Владата се обврзува да пренесе такви информации на лицето, тоа право или обврска може да произлезат кога информациите се клучни за остварување на правото на поединецот на слобода на изразување, а особено на „слободата на примање и пренесување на информации“ и кога одбивањето сочинува вмешување во тоа право ([Magyar Helsinki Bizottság npomus Унгаруја](#) [Големите судски совет], пресуда од 8 ноември 2016, апликација бр. 18030/11, § 156).

Понатаму, се примениле и критериумите утврдени во *Magyar Helsinki Bizottság*: (i) целите на барањето за информации; (ii) природата на бараните информации; (iii) улогата на апликантот/ката; и (iv) тоа дали информациите биле подготвени и достапни, за да се заклучи дека жалбениот навод на апликантот не бил ниту очигледно неоснован, ниту недопуштен по

која било друга основа наведена во членот 35 од ЕКЧП, имајќи предвид дека апликантот бил новинар и член на невладина организација за човекови права, кој сакал да го оствари правото на споделување информации за прашање од јавен интерес и побарал пристап до информациите за таа цел според членот 10 од Конвенцијата. Следствено, одбивањето на пристап сочинувало вмешување во правото на апликантот согласно тој член.

Во својата проценка на основаноста, Судот забележал дека и управните органи и судовите ниту го разгледале главното прашање покренато од страна на апликантот преку националните постапки, поточно незаконитоста на користењето на ограничувачките ознаки (Владата изречно истакнала во нејзините забелешки дека нивната употреба не била пропишана со националното законодавство), ниту обезбедиле какви било подетални информации за условите и за постапката за класификација на конкретните побарани правни документи како доверливи.

Судот го забележал недостатокот на анализа од страна на националните судови на пропорционалноста на вмешувањето бидејќи не разгледале ниту еден од аргументите на апликантот. Нивните заклучоци се засновале на кратко искажување дека предметните информации немале импликации за неговите права и слободи и дека тие имале доверлива природа. Судот утврдил дека националните власти не навеле релевантни и доволни причини со кои може да се оправда вмешувањето, што не било во согласност со стандардите вградени во членот 10 од Конвенцијата и откривало процедурална дисфункција или грешка од страна на украинските власти и судови. Следствено, имало повреда на членот 10 од Конвенцијата.

Забелешка: Случајот ги потврдува начелата утврдени во пресудата на Големиот судски совет за *Magyar Helsinki Bizottság* што претставува клучен преседан, бидејќи со неа се воведува ново право на пристап до информации кои ги имаат приватните тела. Покрај тоа, ова претставува чекор напред во примената на новите начела утврдени во оваа насока со што се

означува прогресивно проширување на опсегот на правото на пристап до информации, каде што новите начела се применуваат ретроактивно во однос на фактите кои се случиле кога таквото право сè уште не било потврдено од страна на Судот. На крајот, во оваа пресуда Судот јасно го истакнува барањето за домашните власти да обезбедат подетални причини за новинарот или за општата јавност за тоа зошто кој било даден документ или кој било пакет на збирни информации кои се однесуваат на група документи, се класифицирани, и поради тоа не можат да бидат јавно достапни.

Килин против Русија, пресуда од 11 мај 2021 година, апликација бр. 10271/12

Факти за случајот

Апликантот бил обвинет за јавни повици на насилство и етнички раздор поради видео и аудио документи кои ги направил достапни на интернет преку профилот на онлајн социјална мрежа (VKontakte) и бил осуден на условна затворска казна во траење од осумнаесет месеци. По поднесената жалба, апелациониот суд ја укинал пресудата на првостепениот суд и издал нова со која се потврдува осудителната пресуда за апликантот. Потоа апликантот поднел неуспешна жалба во касациска постапка пред Регионалниот суд.

Апликантот навел пред ЕСЧП дека кривичната осуда претставувала повреда на членот 10 и дека сослушувањето по жалбата во неговиот кривичен случај се одржало *in camera* со што бил прекршен членот 6 од Конвенцијата.

Образложение на Судот

Судот најпрвин го отфрлил аргументот на Владата дека жалбениот навод требал да се прогласи за некомпатибилен *ratione materiae* во однос на членот 17 од Конвенцијата (забрана на злоупотреба на правата), наведувајќи дека членот 17 се применува

само на исклучителна основа и во екстремни случаи. Во случаите кои се однесуваат на членот 10 од Конвенцијата, тој треба да се примени само ако биде веднаш јасно дека со спорните изјави овој член ќе се одвлече од неговата вистинска цел преку примена на правото на слобода на изразување за цели кои се јасно спротивни на вредностите на Конвенцијата (види [Перинчек против Швајцарија](#) [Големиот судски совет], пресуда од 15 октомври 2005 година, апликација бр. 27510/08, § 114).

Член 10 (слобода на изразување): Иако апликантот негирал дека бил корисник на профил на релевантната социјална мрежа и навел дека спорната содржина ја објавил некој друг, Судот продолжил со претпоставката дека имало „вмешување“ во неговото право на слобода на изразување кое е пропишано со закон.

Во однос на легитимната цел за вмешувањето, Судот не бил задоволен дека било покажано дека интересите поврзани со националната безбедност, територијалниот интегритет и јавната безбедност се релевантни во овој случај. Меѓутоа, тој сметал дека може да се смета дека кривичното гонење на апликантот имало за цел да се спречи неред и криминал и да се заштитат „правата на другите“, а особено достоинството на лицата кои не се од руско етничко потекло, конкретно Азербејџанците.

При утврдувањето дали вмешувањето било „неопходно во едно демократско општество“, Судот зел предвид различни релевантни фактори, вклучувајќи ги: општествениот и политичкиот контекст во кој се изнесени изјавите; дали изјавите, од аспект на нивниот непосреден или поширок контекст, може да се сметаат за непосреден или посреден повик на насилство или за оправдување на насилство, омраза или нетолеранција; начинот на кој биле направени; и нивниот капацитет да доведат кон штетни последици.

Посебен акцент во анализата на Судот бил ставен на природата на оспорената содржина. Поконкретно, било забележано дека оспореното видео со наслов „Русија 88 (Бабичка)“ бил „псевдодокументарен филм“ како форма на уметничко изразување и сатиричен социјален коментар. Меѓутоа, видеото прикажано са-

мостојно и изолирано од севкупниот контекст на филмот што првично бил употребен за разоткривање на националистичките техники за пропаганда всушност го создало ефектот на поттикнување на етничка омраза и насилство.

Судот констатирал дека образложението на националните судови засновано на криминалната намера на апликантот да поттикне насилство преку поставување на содржина на трета страна на интернет може да се смета и за релевантно и за доволно за да се оправда неговото гонење. Поради расистичката природа на материјалот и отсуството на какви било коментари со кои се открива ставот на апликантот кон таа содржина, домашните судови убедливо покажале дека содржината поттикнала етнички раздор и, пред сè, ја покажала јасната намера на апликантот за сторување поврзани дела на омраза или нетолеранција.

Судот немал причина да смета дека со тоа што оспорениот материјал станал достапен за другите корисници апликантот придонел или барем имал намера да придонесе кон каква било дебата за прашање од јавен интерес. Иако пристап до материјалот можеле да имаат само околу педесет лица, а апликантот не бил добро познат или популарен корисник на социјалните медиуми со што би се привлечло вниманието на јавноста во однос на материјалот и со што би се зајакнало неговото потенцијално штетно влијание, Судот не исклучил дека споделувањето на содржината на таков начин во рамки на онлајн група на истомисленици можело да има ефект на зајакнување и радикализација на нивните идеи без да има изложеност на каква било критична дискусија или различни мислења.

Судот исто така ја зел предвид природата и тежината на изречените казни кои се сметале за пропорционални во определени околности, пред да заклучи дека немало повреда на членот 10 од ЕКЧП.

Член 6 (право на правична судска постапка): Судот забележал дека не било докажано дека одлуката за одржување на сослушувањето за жалбата *in camera* било строго потребно во околностите на овој случај и дека исклучувањето на медиумите и на јавноста од сослушувањето

то на жалбата не било оправдано. Апелациониот суд не истакнал какви било фактички елементи или правни аргументи за да се образложи сослушувањето *in camera*. На крајот, исто така било забележано дека наводната повреда на правото на апликантот на јавно сослушување за жалбата не било исправено во касациската постапка пред Регионалниот суд. Следствено, имало повреда на членот 6 став 1 од Конвенцијата.

Забелешка: Оваа пресуда претставува продолжување на јуриспруденцијата на Судот за слободата на изразување онлајн. За разлика од голем број претходни случаи во врска со одговорноста на интернет порталите за коментари кои се поставени на нивните страници од страна на анонимни трети страни ([Делфи АС против Естонија](#) [Големиот судски совет], пресуда од 16 јуни 2015, апликација бр. 64569/09; [Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete u Index.hu Zrt против Унгарија](#), пресуда од 2 февруари 2016, апликација бр. 22947/13) или на пример, за поставување хипер-врска што води кон навредлива содржина ([Magyar Jeti Zrt против Унгарија](#), пресуда од 4 декември 2018, апликација бр. 11257/16), со овој случај се покренуваат прашања во врска со поединечната одговорност на секој корисник на онлајн платформи на социјалните медиуми за содржината која тој или таа ги споделува во своите социјални интеракции со другите, особено кога лицето не поставило свој коментар или поинаку не означило кој е неговиот или нејзиниот став во однос на содржината.

[Амаглобели и други против Грузија, пресуда од 20 мај 2021 година, апликација бр. 41192/11](#)

Факти за случајот

На 15 август 2009 година, двајца од апликантите, кои биле новинари, влегле во зона за царинска контрола со ограничен пристап на граничен премин каде новоодојдените лица пополнувале царински декларации и каде се наплаќале царински давачки за увезената стока, откако биле известени за произволни практики на царинење кои

ги спроведувале граничните полициски службеници. Тие разговарале со патниците и фотографирале и одбиле да си заминат кога царинските службеници тоа го побарале од нив, наведувајќи ја нивната слобода да ја вршат својата професија како новинари онака како што сметаат дека е соодветно. Како резултат на тоа, тие биле казнети со 1.000 грузиски лари (GEL) поради непочитување на наредбите на царинските службеници и биле испратени надвор од зоната со ограничен пристап. Не била конфискувана ниту нивната опрема за снимање ниту снимените интервјуа. Следната недела, во нивниот весник била објавена детална статија за царинските постапки, каде биле вклучени и снимените интервјуа.

Тужбата пред судот за поништување на административната казна била одбиена како неоснована. На почетокот на февруари 2010 година, Градскиот суд во Тбилиси утврдил дека двајцата новинари ги нарушиле царинските постапки и го прекршиле Царинскиот законик поради влегување во зона без претходна дозвола и непочитување на постојаните наредби на царинските службеници да заминат од зоната. Било наведено дека тоа била причината зошто тие биле казнети, а не заради вршењето на нивната професија како новинари, како и тоа дека новинар(к)ите треба да ги почитуваат истите правила кои важат за општата јавност. Оваа одлука била потврдена од страна на Апелациониот суд на Тбилиси и од Врховниот суд.

Апликантите се пожалиле пред ЕСЧП дека изрекувањето на парична казна за извршување на активности за обезбедување вести во зона контролирана од државата со ограничен пристап сочинувало вмешување во нивните права според членот 10 од Конвенцијата, со аргументација дека не може да се каже дека вмешувањето во нивната новинарска слобода било „пропишано со закон“ бидејќи формулациите на релевантните национални одредби не го исполнуваат барањето за „предвидливост“ и дека износот на казната бил доволно висок за да има „ефект на ладење/одвраќање“ на истражувачкото новинарство.

Образложение на Судот

Во однос на законитоста на вмешувањето, Судот сметал дека аргументот на апликантите дека ефектите од националното право не биле предвидливи бил соодветно разгледан од страна на националните судови чие образложение не било произволно. Судот не се двоумел дека вмешувањето за кое бил поднесен жалбениот навод било пропишано со закон и следело легитимна цел за спречување на нарушување во царинската зона под државна контрола.

Оценката на Судот во однос на околностите на случајот потоа се фокусираше на значењето на активностите за обезбедување вести и на концептот на „одговорно“ новинарство.

Било истакнато дека ограничувањето на истражувањето и на истражувачките активности на новинарот/ката бара непосреден надзор поради ризикот за клучната улога на „чувар на јавноста“ која ја имаат медиумите во едно демократско општество и за нивната способност да обезбедат точни и веродостојни информации. Сепак, било истакнато дека став 2 од членот 10 целосно не гарантира неограничена слобода на изразување, дури и во однос на медиумската покриеност на прашања кои значително ја загрижуваат јавноста. Концептот на одговорно новинарство значи дека новинар(к)ите не можат, генерално, да бидат ослободени од нивната одговорност да го почитуваат кривичното право само поради тоа што се новинар(к)и, туку дека тие треба да се однесуваат на законски начин, вклучувајќи и во јавните односи со властите при извршувањето на новинарската работа.

Судот констатирал дека иако собирањето на информации можело конструктивно да придонесе кон јавната дебата за прашање од јавен интерес, новинарите можеле да применат алтернативни и помалку интрузивни начини за да ги соберат посакуваните информации, а особено бидејќи тие не покажале дека само

директното познавање од прва рака на царинските постапки, врз основа на нивното лично искуство и присуство во зоната, би можело да има вредност и веродостојност до степен кој е неопходен за нивните новинарски активности.

Со оглед на однесувањето на апликантите, фактот дека домашните власти не им забраниле на апликантите целосно да ги употребат интервјуата кои биле снимени во зоната на царинска контрола и да ја објават статијата за нивната новинарска истрага, износот на паричната казна (приближно 320 евра) кој не се сметал за превисок, како и фактот дека домашните судови и самите спровеле целосно балансирање, соодветно потврдувајќи го новинарскиот статус на апликантите и обезбедиле солидни причини за нивните одлуки кои биле во согласност со судската пракса на Судот, Судот не констатирал повреда на членот 10 од Конвенцијата.

Забелешка: Оваа пресуда претставува понатамошен развој на претходната судска пракса на Судот во врска со пристапот до посебни места и локалитети и присуството на истите, за целите на собирање информации, на пример, во случаите [Karácsony против Унгарија](#) [Големиот судски совет] (пресуда од 17 мај 2016, апликација бр. 37494/02); [Селмани и други против „поранешната југословенска Република Македонија“](#) (пресуда од 9 февруари 2017, апликација бр. 67259/14); [Szurovecz против Унгарија](#) (пресуда од 8 октомври 2019, апликација бр. 15428/16) и [Мандли и други против Унгарија](#) (пресуда од 26 мај 2020, апликација бр. 63164/16). По-конкретно, релевантна е бидејќи потсетува на должноста на новинар(к)ите да бидат свесни за, и да ги прифатат, правните последици од незаконското однесување, вклучувајќи го и ризикот од подложување на законски санкции, што веќе детално било разработено во случајот [Пентикаинен против Финска](#) [Големиот судски совет] (пресуда од 20 октомври 2015, апликација бр. 11882/10).

Продлабочена анализа на избрани случаи

„Big Brother Watch“ и други против Обединетото Кралство [Големиот судски совет], пресуда од 25 мај 2021 година, апликација бр. 58170/13, 62322/14 и 24960/15

Факти за случајот

Трите апликации биле поднесени до Судот во 2013 година од страна на 16 организации и поединци, вклучувајќи ја и невладината организација „Big Brother Watch“ од Велика Британија, по откриените информации од страна на Едвард Сноуден во врска со практиките на електронско „масовно следење“ кои ги применувале разузнавачките служби на Соединетите Американски Држави и Обединетото Кралство, вклучувајќи го и следењето на комуникациите преку користење на програмите Tempora, PRISM и Upstream.

Откако жалбите на апликантите биле одбиени на национално ниво, тие се пожалиле пред ЕСЧП за опсегот и големината на програмите за електронско следење кои ги употребувала Владата на Обединетото Кралство.

Кумулативно, апликантите во три заеднички случаи се пожалиле на компатибилноста со членот 8 (право на почитување на приватниот живот) и 10 (слобода на изразување) на три дискретни режими: режимот за масовно следење на комуникациите според членот 8(4) од Законот за уредување на истражните овластувања (RIPA); режимот за примање разузнавачки информации од странски разузнавачки служби; и режимот за обезбедување комуни-

кациски податоци од давателите на комуникациски услуги.

Во пресуда од 13 септември 2018 година, Советот утврдил дека режимот за масовно следење на комуникациите во согласност со членот 8(4) од Законот за уредување на истражните овластувања (RIPA) и режимот за обезбедување податоци од давателите на комуникациски услуги според Поглавје II од RIPA ги повредува членовите 8 и 10. Тој не констатирал повреда на членот 8 во однос на режимот за споделување на разузнавачки информации за кој се сметало дека е во согласност со Конвенцијата. Случајот бил упатен до Големиот судски совет по барање на апликантите.

Образложение на Судот

Член 8 (право на почитување на приватниот и семејниот живот): Големиот судски совет во голем дел ја потврдил одлуката на Советот во која масовното следење на странски комуникации било потврдено како неопходна алатка за заштита на националната безбедност на државите, под услов да се користи во согласност со соодветните заштитни гаранции и контролни механизми. Во овој контекст, тој исто така потврдил и дека националните власти уживаат широка маргина на проценка кога одлучуваат за најдобриот начин за постигнување на легитимната цел за заштита на националната безбедност и дека одлуката да се користи режимот на масовно следење самостојно не ги повредува правата од членот 8.

Судот направил јасно разграничување помеѓу таргетираното следење и масовното следење кое е генерално директно насочено кон меѓународните комуникации и главно се користи за собирање надворешни разузнавачки информации, како и за рано детектирање и истражување на нови закани од познати и непознати актери, вклучувајќи сајбер-напади, контрашпионажа и борба против тероризмот (§ 345). Потоа Судот го истакнал пристапот што мора да се следи во случаите со масовно следење, при што за појдовна точка ги зел шесте минимални заштитни гаранции креирани во случајот [Вебер и Саравија против Германија](#) (одлука од 29 јуни 2006, апликација бр. 54934/00) за таргетирано следење. Во согласност со тие заштитни мерки, во националното право со кое се одобрува следење мора да се прецизира следното: (1) природата на делата кои може да резултираат во наредба за следење; (2) дефиниција на категориите на лица чиј телефон може да се следи; (3) ограничување на времетраењето на следењето на телефонот; (4) постапката што треба да се следи за истражување, употреба и чување на добиените податоци; (5) мерките на претпазливост кои треба да се преземат при пренесување на податоците на други страни; и (6) околностите во кои може или мора да се избришат или да се уништат снимките.

Понатаму, Судот утврдил нова концептуална рамка што се состои од осум критериуми кои треба да се земат предвид покрај шесте заштитни гаранции на Вебер при проценување дали релевантната држава постапила во рамките на својата тесна маргина на проценка и дали нејзините активности биле законити и неопходни: (1) основите врз кои може да се одобри масовно следење; (2) околностите во кои може да се следат комуникациите на лицето; (3) постапките што треба да се следат за да се добие одобрение; (4) постапките што треба да се следат за избор, истражување и употреба на пресретнатиот материјал; (5) мерките на претпазливост кои треба да се преземат при споделување на материјалот со други страни; (6) ограничувањата на времетраењето на следењето, чувањето на материјалот добиен со пресретнување и околностите во кои таквиот

материјал мора да се избрише или уништи; (7) постапките и модалитетите за надзор од страна на независен орган во однос на почитувањето на горенаведените заштитни гаранции и неговите овластувања за постапување при непочитување; и (8) постапките за независно *ex post facto* испитување на таквото почитување и овластувањата дадени на надлежното тело за разрешување на случаите поврзани со непочитување на мерките (§ 361).

Во согласност со својата детална проценка, Судот сметал дека, гледано во целина, режимот не содржел доволно заштитни гаранции „од еден до друг крај“ за да се обезбедат соодветни и ефективни гаранции против произволноста и ризикот од злоупотреба. Иако Комесарот за следење на комуникации обезбедил независен и ефективен надзор на режимот, а Трибуналот за истражни овластувања понудил силен правен лек за секој/а кој/а смета дека неговите или нејзините комуникации биле следени од страна на разузнавачките служби, тие важни заштитни гаранции не биле доволни за обезбедување противтежа на утврдените недостатоци. Режимот на масовно следење на комуникациите според член 8(4) од РИПА не го исполнил барањето за „квалитет на законот“ поради што тој не можел да го одржи „вмешувањето“ во границите на она што било „неопходно во демократско општество“.

Следствено, Големиот судски совет едногласно ги потврдил претходните заклучоци за повредата на правата од членот 8 во однос на масовното следење и обезбедувањето податоци од давателите на комуникациски услуги, додека, исто така во согласност со претходната одлука, тој констатирал дека немало повреда на правото на почитување на приватниот и семејниот живот во однос на договорите на Обединетото Кралство за споделување разузнавачки информации.

Член 10 (слобода на изразување): Судот исто така ги разгледал жалбените наводи од членот 10 изнесени од страна на определени апликанти во врска со режимот од член 8(4). Тие тврделе дека заштитата која е обезбедена со членот 10 за привилегираните комуникации била од

клучно значење за нив како новинари и како НВО. Поконкретно, тие тврделе дека режимот за масовно следење претставувал прекршување на членот 10 поради тоа што збирното и масовно следење и водењето на големи бази на податоци со информации имало „ефект на ладење/одвркање“ во однос на слободата на комуникација за новинар(к)ите.

Големиот судски совет упатил на образложението дадено од Советот кој сметал дека поради тоа што мерките за следење според режимот од членот 8(4) не биле насочени кон следење на новинар(к)ите или кон откривање на новинарски извори, пресретнувањето на таквите комуникации, самото по себе, не можело да се окарактеризира како особено сериозно вмешување во слободата на изразување. Сепак, се сметало дека вмешувањето би било поголемо доколку тие комуникации биле избрани за истражување и истото може да биде „оправдано со преовладувачко барање во јавен интерес“ само ако било придружено со доволно заштитни гаранции во однос на околностите во кои таквите комуникации би можеле намерно да се изберат заради истражување што требало да биде доволно јасно наведено во националното право и ќе требало да има воспоставени соодветни мерки за да се осигури заштита на доверливоста. Во отсуство на какви било јавно достапни аранжмани со кои се ограничува способноста на разузнавачките служби да бараат и истражуваат доверлив новинарски материјал освен во случаи во кои тоа е оправдано поради преовладувачкото барање во јавен интерес, Советот констатирал дека имало повреда и на членот 10 од Конвенцијата.

Големиот судски совет применил многу сличен пристап. Тој најпрво потсетил на важноста на заштитата на новинарските извори како камен-темелник на слободата на медиумите и го забележал потенцијалното штетно влијание од откривањето на изворите, не само врз изворот, чиј идентитет би можел да биде откриен, туку и врз медиумските куќи кои го откриваат и врз припадниците на јавноста кои имаат интерес да добијат информации кои се споделени преку анонимни извори. Тој исто така упатил и на случајот [Sanoma Uitgevers B.V.](#)

[\(Санона Уитгеверс Б.В\) против Обединетото Кралство](#) [Големиот судски совет] (пресуда од 14 септември 2010, апликација бр. 38224/03) и други случаи за да ја нагласи потребата од воспоставување на законски процедурални заштитни мерки, вклучувајќи и судска заштита, со кои може да се спречи идентификацијата на изворите, освен ако се доволни помалку интрузивни мерки за обезбедување на утврдените преовладувачки јавни интереси.

Потоа Судот истакнал дека ако разузнавачките служби намерно пристапиле до доверливиот новинарски материјал, преку намерна употреба на селектори или термини за пребарување поврзани со новинар или новинарска организација, постои голема веројатност дека материјалот ќе биде избран за истражување. Таквото вмешување би било сразмерно на пребарувањето на домот или на работното место на новинарот и истото веројатно би резултирало во обезбедување на значително количество доверлив новинарски материјал и би можело да ја наруши заштитата на изворите дури и до повисок степен отколку наредбата за откривање на изворот. Поради тоа, пред да се направи пребарување на пресретнатиот материјал од страна на разузнавачките служби преку употреба на селектори или термини за пребарување за кои се знае дека се поврзани со новинар/ка, селекторите или термините за пребарување мора да бидат одобрени од страна на судија или од друго независно и непристрасно одлучувачко тело кое има овластување да утврди дали имало „преовладувачко барање во јавен интерес“ и, особено, дали можеби биле доволни помалку интрузивни мерки за да се обезбеди јавниот интерес.

Понатаму, било забележано дека истото одобрение би било потребно кога ненамерно се пристапува до доверлив новинарски материјал, како „спореден плен“ од операцијата за масовно пресретнување; во таков случај, степенот на вмешување во новинарските комуникации и/или извори нема да може да се предвиди на почетокот.

Големиот судски совет го зел предвид ставот на Судот во случајот *Вебер и Саравија*, каде

Судот прифатил дека првичното следење, без разгледување на пресретнатиот материјал, не претставува сериозно вмешување во членот 10. Сепак, имајќи предвид дека, поради технолошкиот развој, надзорот што немал директно на мета поединци/ки имал капацитет да постигне мошне широк досег, било императивно во националното право да има силни заштитни гаранции во врска со чувањето, истражувањето, употребата, натамошниот пренос и уништувањето на таквиот доверлив материјал.

Судот го забележал присуството на некои дополнителни заштитни гаранции во врска со доверливиот новинарски материјал во Кодексот на практики за следење на комуникациите (Кодекс за СК) чија цел била да се намали степенот на колатерален упад, ако било веројатно дека следењето ќе резултирало во колатерална повреда на приватноста, вклучувајќи и кога биле вклучени новинарски комуникации. Иако било прифатено дека заштитните мерки во Кодексот за СК во врска со чувањето, натамошното пренесување и уништувањето на доверливиот новинарски материјал биле соодветни, Судот заклучил дека со дополнителните заштитни гаранции во Кодексот за СК не биле разрешени слабостите утврдени од страна на Судот во неговата анализа на режимот според членот 8 од Конвенцијата, ниту, пак, се исполнило барањето употреба на селекторите или термините за пребарување за кои се знаело дека се поврзани со новинар/ка да биде одобрено од судиј(к)а или од друго независно и непристрасно тело за одлучување, во случај кога пристапот до доверливиот новинарски материјал бил намерен или многу веројатен од аспект на употребата на селекторите поврзани со новинарот. Спротивно на тоа, во такви случаи било потребно јасно да се документираат причините, вклучително и неопходноста и пропорционалноста да се направи тоа.

Покрај тоа, немало доволно воспоставени заштитни гаранции за да се осигури дека откако ќе стане очигледно дека комуникацијата која не е намерно избрана за истражување содржи доверлив новинарски материјал, ќе може само да се чува и истражи од страна на аналитичар ако тоа е одобрено од судиј(к)а

или од друго независно и непристрасно тело за одлучување. Наместо тоа, во такви ситуации било потребно „посебно внимание“ да се обрне на кое било следење што може да вклучува следење на доверлив новинарски материјал.

Од аспект на овие две слабости и оние кои биле идентификувани од страна на Судот при неговото разгледување на жалбениот од членот 8 од Конвенцијата, Судот констатирал дека имало повреда и на членот 10 од Конвенцијата поради функционирањето на режимот од членот 8(4).

Дополнително, Судот констатирал повреда на членот 10 во врска со прибавувањето на комуникациски податоци од давателите на комуникациски услуги поради фактот дека функционирањето на режимот во согласност со Поглавјето II од RIPA не било „во согласност со законот“. Не била констатирана повреда на членот 10 во врска со приемот на разузнавачки информации од странски разузнавачки служби.

Општи коментари

Овој случај е од клучно значење бидејќи темелно ја надгледува законитоста на употребата на режимите за масовно следење и го поздравува масовното пресретнување на странските комуникации како значајно средство за постигнување на легитимните цели кои се следат, а особено за борбата против глобалниот тероризам и тешкиот криминал, со што претставува продолжение на неговата претходна пракса што датира од преседаните *Вебер и Саравија против Германија* и *Либерти и други против Обединетото Кралство* (пресуда од 1 јули 2008, апликација бр. 58243/00).

Изгледа дека пристапот на Судот се разликува од претходната судска пракса за масовно следење на комуникациите каде Судот утврдува строго барање за постоење на „разумно сомневање“ против граѓанинот/ката пред да може да се одобри следењето (*Роман Захаров против Русија* [Големиот судски совет], пресуда од 4 декември 2015, апликација бр. 47143/06 и *Szabó and Vissy против Унгарија*, пресуда од 12 јануари 2016, апликација бр. 37138/14).

Со овој случај, исто така, за првпат се утврдуваат нови процедурални заштитни гаранции кои мора да се почитуваат во сите национални законодавства. Сличен пристап при проценката на законитоста на националните режими за масовно следење на комуникациите бил заземен во пресудата на Судот за случајот [Centrum för rättvisa против Шведска](#) [Големиот судски совет] (пресуда од 25 мај 2021, апликација бр. 35252/08).

Покрај аспектите од членот 8, оваа пресуда е исто така, до одреден степен, релевантна за заштитата на новинарските извори поради тоа што таа идентификува сериозен ризик од нивно откривање при спроведување на операции за масовно следење, што може да има негативно влијание врз слободата на медиумите.

[Будинова и Чапразов против Бугарија, пресуда од 16 февруари 2021 година, апликација бр. 12567/13 и Бехар и Гутман против Бугарија, пресуда од 16 февруари 2021 година, апликација бр. 29335/13](#)

Факти за случаите

Во јануари 2006 година, апликантите во овие два случаи, од ромско (во *Будинова и Чапразов*) и еврејско етничко потекло (во *Бехар и Гутман*), поведоа постапка во согласност со Законот за заштита од дискриминација против г-дин Сидеров, добро познат новинар и лидер на екстремно десничарската националистичка партија Атака. Апликантите тврдеа дека определени ксенофобни изјави дадени во јавноста од страна на тужениот претставувале вознемирување против нив како припадници/чки на етничките малцинства кои биле нападнати, како и поттикнување на дискриминација. Овие изјави биле дадени во две книги (во *Бехар и Гутман*) и во телевизиски емисии, интервјуа, говори и во книга (во *Будинова и Чапразов*). Апликантите тврделе дека секој од нив, како припадник на малцинство, бил лично погоден и побарале судска наредба (забрана) против г-динот Сидеров со барање тој јавно да се извини и да се воздржи од давање такви изјави во иднина.

Жалбените наводи на апликантите биле одбиени од страна на националните судови во првостепена постапка и во жалбена постапка.

Во *Будинова и Чапразов*, Окружниот суд во Софија контстатирал дека изјавите не биле соодветно формулирани и откривале негативен став кон Ромите. Меѓутоа, тие допирале прашањето за интеграцијата на Ромите: барајќи истрага и казнување на делата сторени од страна на Роми и барајќи тие да ги почитуваат законите, јавното изразување на г-динот Сидеров на неговите негативни мислења во врска со однесувањето на ромската заедница самостојно по себе не претставувало дискриминација. Навистина, нивната цел не била таа заедница да се постави во помалку поволна позиција, туку тие биле насочени кон еднаквиот третман на членовите од различни етнички групи.

Во *Бехар и Гутман*, Окружниот суд во Софија констатирал дека со дадените спорни изјави не се докажало дека г-динот Сидеров сакал негативно да влијае врз достоинството или честа на апликантите или да создаде заканувачка, непријателска или навредлива средина. Ниту пак, се покажало дека г-дин Сидеров намерно поттикнувал некого на дискриминација. Покрај тоа, неговите изјави не причиниле кој било од примачите на изјавите да ги третира апликантите понеповолно отколку другите поради нивната етничка припадност.

Во жалбената постапка, Градскиот суд во Софија ги потврдил двете пресуди на пониските судови, додека Врховниот касациски суд одбил да го прифати вонредниот лек за касациска постапка, бидејќи немало индикации дека имало каква било неконзистентна судска пракса во врска со тоа прашање.

Следствено, апликантите се пожалиле пред ЕСЧП согласно членот 8 (право на почитување на приватниот и семејниот живот) и 14 (забрана на дискриминација) од Конвенцијата, наведувајќи дека со одбивањето на нивните жалбени наводи, бугарските судови не ја исполниле својата позитивна обврска да осигурат почитување на приватниот живот на апликантите.

Образложение на Судот

Судот применил идентично образложение во двата случаи, при што вовел строг тест на допуштеноста за разгледување на прашањето дали може да се смета дека негативните јавни изјави за една социјална група влијаат на приватниот живот на поединечните припадници на таа група до моментот на активирање на примената на членовите 8 и 14.

Во овој контекст, Судот упатил на неговиот став заземен во случајот [Аксу против Турција](#) [Големиот судски совет] (пресуда од 15 март 2012, апликација бр. 4149/04 и 41029/04), каде е утврдено дека негативните стереотипизирања на групата треба да достигнат определено ниво за што се одлучува само врз основа на сеопфатните околности на конкретниот случај, и во [Денисов против Украина](#) [Големиот судски совет] (пресуда од 25 септември 2018, апликација бр. 76639/11), каде беше наведено дека негативното влијание на некоја изјава или дејствие врз нечиј приватен живот треба да биде над потребниот „праг на суровост“.

Судот зел предвид неколку релевантни фактори, вклучувајќи го следното: 1) карактеристиките на целната група (на пример, големината, степенот на хомогеност, специфичната ранливост или историја на стигматизација и нејзината положба *vis-à-vis* општеството како целина); 2) точната содржина на негативните изјави (а особено, степенот до кој тие можат да пренесат негативен стереотип и конкретната содржина на тој стереотип); 3) формата и контекстот во кој се дадени изјавите, нивниот досег, позицијата и статусот на нивниот автор и степенот до кој може да се смета дека тие влијаеле на клучен аспект од идентитетот и достоинството на групата. Применувајќи ги овие фактори во овој случај, Судот констатирал дека може да се смета дека двете групи таргетираны со содржината на изјавите на политичарот биле во ранлива позиција.

Во *Будинова и Чапразов*, изгледа дека изјавите биле намерно изразени на провокативен начин, со кој очигледно Ромите во Бугарија се прикажуваат како исклучително склони кон

криминал и неморал. Тие биле систематски и се карактеризирале со екстремно непријателско расположение.

Во *Бехар и Гутман*, изјавите биле непријателско антисемитски и содржеле извешбани и секојдневни антисемитски наративи, тие го негирале Холокаустот и го прикажувале како приказна смислена како средство за финансиска изнуда.

Од аспект на фактот дека г-динот Сидеров бил добро позната личност во бугарското општество со значителна присутност во медиумите, кој исто така бил и претседавач со политичка партија во подем која освоила второ место на претседателските избори, како и дека апликантите ги поднеле нивните жалбени наводи против него во време кога неговата политичка кариера била во подем, Судот заклучил дека спорните изјави можеле да имаат доволно влијание врз чувството на идентитет на Евреите и на Ромите во Бугарија и врз нивните чувства на достоинство и самоверба, со што се достигнало „определено ниво“ или „степен на суровост“ што е потребно за применливост на членовите 8 и 14.

Понатаму, Судот сметал дека во нивната проценка, бугарските судови го намалиле капацитетот на спорните изјави да ги стигматизираат двете групи и да предизвикаат омраза и предрасуди против нив. Иако судовите очигледно ѝ припишале значителна тежина на слободата на изразување, тие не спровеле соодветен тест на балансирање помеѓу правото на политичар(к)ите на слобода на изразување и правото на апликант(к)ите на почитување на нивниот приватен живот во согласност со судската пракса на Судот.

Особено, во *Будинова и Чапразов*, изјавите на политичарот излегле од рамката на легитимниот дел на политичката дебата за етничките односи и криминалот во Бугарија, со што прераснале во екстремно негативно стереотипизирање со цел да се навредат Ромите во таа земја и да се поттикнат предрасуди и омраза кон нив. Слично, во *Бехар и Гутман*, спорните изјави во неговите две книги имале за цел да ги навредат Евреите и да поттикнат предрасуди и омраза кон нив.

Следствено, Судот констатирал повреда на членот 14 во врска со членот 8 од Конвенцијата поради неисполнување на позитивните обврски на националните судови за обезбедување на соодветна правна заштита на апликантите во однос на дискриминаторните јавни изјави на политичарот.

Во двата случаи, ЕСЧП констатирал дека утврдувањето на повредата би бил доволен правичен надомест во однос на каква било нематеријална штета која ја претрпеле апликантите и следствено, ЕСЧП ги одбил нивните одделни барања за отштета.

Општи коментари

Овие пресуди претставуваат преседани бидејќи Судот за првпат утврдил повреда во случаи со општ говор на омраза против малцинствата, дури и ако се чини дека не се лично таргетирани поединечни припадници/чки на определена заедница. Покрај тоа, Судот ги појаснил критериумите кои треба да се применат при процената дали определен говор е доволно штетен за да влијае на чувството на идентитет на заедницата достоинството на нејзините членови. Поради тоа, Судот конечно го потврдил влијанието од злоупотребата на идентитетот врз достоинството на поединецот/ката. Притоа, Судот се потпрел и на [Препораката бр. R \(97\) 20 за „говор на омраза“ на Комитетот на министри](#) и на заклучоците на Европската комисија против расизам и нетолеранција (ECRI) содржани во нејзините извештаи издадени во однос на Бугарија.

Треба да се забележи и дека во своите претходни слични случаи, Судот постојано сметал дека изјавите со кои се генерализира и се напаѓа или се фрла негативна светлина на цела етничка, верска или друга група не заслужуваат или заслужуваат многу ограничена заштита според членот 10, гледано од аспект на членот 17, каде одлучувачки момент е дали говорителот сакал да поттикне омраза или да ја претвори непријателската изјава во повик на омраза или нетолеранција ([Леринчек против Швајцарија](#) [Големитот судски совет], пресуда од 15 октомври 2015, апликација бр. 27510/08, §§ 115, 231). Спротивно

на тоа, во релевантните случаи, Судот се двоумел за примената на членот 17 и не го исклучил екстремниот говор од опсегот на членот 10.

Севкупно, овие пресуди одбележуваат значаен развој во судската пракса на Судот за заштита на жртвите на безлична омраза, што покажува доста поинаков став од ставот во неколку слични случаи: [Пирали против Грција](#) (одлука од 15 ноември 2007), апликација бр. 28542/05); [Л.З. против Словачка](#) (одлука од 27 септември 2011, апликација бр. 27753/06); [Аксу против Турција](#) (спомената погоре); [Левит против Австрија](#) (пресуда од 10 октомври 2019, апликација бр. 4782/18) и [Панајотова и други против Бугарија](#) (одлука од 7 мај 2019, апликација бр.12509/13)–кои сите имале неуспешен исход пред Судот.

[ООО Информационное Агентство Тамбов-Информ против Русија, пресуда од 18 мај 2021 година, апликација бр. 43351/12](#)

Факти за случајот

Апликантот е друштво со ограничена одговорност основано во 2001 година на кое работи во областа на радиодифузијата и ТВ емитувањето. Во ноември 2001 година, апликантот основал подружница за масовни медиуми во форма на информативна агенција под истото име која работела преку страница на интернет. Случајот се однесувал на пресудата против нив за објавувањето на две статии и онлајн анкета за преференци за гласање за изборите за националното законодавно тело, Државната Дума, на својата веб-страница во текот на изборниот период.

Имено, на 2 декември 2011 година, компанијата на апликантот била осудена за производство, дисеминација или поставување на материјал за кампања кој го прекршува изборното законодавство бидејќи не исполнувал определени формалности за предизборни кампањи, а особено заради обезбедувањето на определени детали за тој материјал (број на копии и датум на објавување и дали е платено од изборниот фонд на кандидатот или партијата, итн.) и била

казнета со 50.000 руски рубљи (РУБ). Во 2012 година, компанијата била одделно осудена и казнета со глоба од 30.000 РУБ за објавување „материјал за кампања“ пред да започне официјалниот период за предизборна кампања во врска со статиите кои се сметало дека се однесуваат на една партија и содржеле негативни коментари кои поттикнуваат создавање на негативно мислење за таа партија кај гласач(к)ите.

Во однос на анкетата, компанијата била осудена и казнета со 30.000 РУБ заради необезбедување на информации за организацијата која ја спровела анкетата и кога била истата спроведена, бројот на лица кои учествувале, како и поради непрецизирање на регионот за анкетата и методологијата, маргината на грешка и други релевантни информации во однос на лицата кои ја нарачале анкетата и кои платиле за нејзината дисеминација.

Пресудите со кои се осудува компанијата на апликантот во првостепена постапка биле последователно потврдени во жалбената постапка и по судското преиспитување (ревизија).

Потпирајќи се на член 10 од ЕКЧП, компанијата на апликантот се пожалила за класификацијата на информациите на својата веб-страница како предизборна кампања и за паричните казни кои ѝ биле изречени во прекршочните случаи.

Образложение на Судот

Во однос на допуштеноста, Судот потсетил дека предизборната кампања влегува во опсегот на правото на слобода на изразување кое е заштитено со членот 10, одредба што се применува не само на содржината на информациите, туку исто така и во однос на средството за ширење на информациите ([Ахмет Јулдирум против Турција](#), пресуда од 18 декември 2012 година, апликација бр. 3111/10).

Во поглед на основаноста, Судот напоменал дека релевантните законски одредби не ја уредувале конкретно и преку експлицитни формулации предизборната кампања преку медиуми на интернет, како што е тоа веб-страницата во овој случај. Без да даде конечен одговор на прашањето дали биле пропишани со закон, Судот

забележал дека постапките во овој случај биле поврзани со националните прописи за предизборни кампањи разгледани од страна на Судот во [Орловскаја Искра против Русија](#) (пресуда од 21 февруари 2017, апликација бр. 42911/08).

Во тој случај, била констатирана повреда поради ограничувањето на печатен медиум во приватна сопственост да објавува критички статии за кандидат на изборите, независно од какво било политичко рекламирање или кампања платена од изборниот фонд на друг кандидат. Судот заклучил дека националните прописи ја ограничувале активноста на печатените медиуми врз основа на критериум (дали содржината во однос на кандидатот треба да се смета само како „негативен коментар“ или дали таа има за цел „кампања“) кој е нејасен и кој им оставил преголемо дискреционо право на властите и дека не било на убедлив начин покажано дека печатениот медиум требал да се подложи на ригорозни барања за непристрасност во текот на изборниот период. Било заклучено дека применливата регулаторна рамка го ограничила, прекумерно и без какво било убедливо образложение, бројот на учесници/чки во политичкиот дискурс во текот на изборниот период, со што се влијаело врз слободата на организацијата на апликантот да пренесе информации и идеи во текот на изборниот период и не се покажало дека се постигнува, на пропорционален начин, легитимната цел за спроведување фер избори.

Во овој случај, Судот понатаму истакнал дека тој се однесувал на остварувањето на правото на слобода на изразување преку интернет медиум, како и на важната улога која ја има интернетот во јакнењето на пристапот на јавноста до вести и воопшто, во олеснувањето на ширењето на информациите. Тој ја истакнал улогата на медиумите како „чувари на јавноста“, особено во изборните периоди. Покрај тоа, Судот потсетил дека остварувањето на слободата на изразување преку интернет со себе носи и должности и одговорности и оттука, тоа може да подлежи на ограничувања или казни.

Според Судот, се чинело дека пристапот на националните судови до прописите за предизборни кампањи и со нив поврзаните формал-

ности е ист без оглед на тоа дали информациите се пренесуваат преку печатен медиум или преку онлајн медиум и следствено, заклучоците од случајот *Орловскаја Искра* требале да можат да се применат и во овој случај.

Судот исто така констатирал дека компанијата на апликантот не дејствувала со лоша намера за да обезбеди точни и веродостојни информации во согласност со етиката во новинарството при објавување на статиите. Спротивно, националните судови пропуштиле да испитаат дали била причинета каква била штета со содржината на статиите во однос на остварувањето и уживањето во човековите права и слободи во изборен контекст, иако таквата штета предизвикана од содржината и комуникациите преку интернет, а особено во однос на правата за почитување на приватниот живот, е потенцијално поголема од онаа што се причинува со печатените објави (*Делфи АС против Естонија* [Големиот судски совет], пресуда од 16 јуни 2015, апликација бр. 64569/09, § 133). Како резултат, Судот заклучил дека не било „неопходно во едно демократско општество“ спорните статии да се подложат на прописите кои се однесуваат на предизборните кампањи и компанијата на апликантот да се гони за непочитување на определени формалности пропишани во тие прописи.

Слично, постапките против компанијата-апликант поради необезбедување на определени информации при дисеминација на анкети на јавното мислење не биле „неопходни во едно демократско општество“ бидејќи методологијата за спроведување на анкетите требала да биде очигледна од прикажаното на веб-страницата, додека се чинело дека определени други формални барања, како што е наведувањето на регион за анкетата, а не биле применливи за онлајн анкетите.

Општи коментари

Оваа пресуда претставува важен чекор во судската пракса на Судот за политички говор и медиумска покриеност на изборите, бидејќи со неа се утврдуваат високи стандарди кои државите – потписнички на Конвенцијата треба да ги следат, а со кои треба

да се гарантира правото на медиумите да известуваат за политиката во изборни периоди и да го осигурат правото на јавноста да биде соодветно информирана. Тој ја следел истата аргументација како во случајот со *Орловскаја Искра*, каде било подвлечено дека „во изборен период, медиумите го помагаат „слободното изразување на мислењето на луѓето при избор на законодавецот“. Улогата на медиумите како „чувар на јавноста“... не е ограничена на користење на медиумите како средство за комуникација, на пример, преку политичко рекламирање, туку таа го опфаќа и независното остварување на слободата на медиумите преку претставништвата за масовни медиуми, како што се весниците врз основа на слободен уреднички извор насочен кон пренесување информации и идеи за предмети од јавен интерес. Поконкретно, дискусијата на кандидат(к)ите и нивните програми придонесува кон правото на јавноста да прима информации и во јакнењето на способноста на гласач(к)ите да носат информирани одлуки за кандидат(к)ите“. (§ 130).

На крајот, со пресудата се открива недостатокот од компатибилност на релевантната регулаторна рамка и стандардите од Конвенцијата и отсуството на какви било конкретни регулативи за онлајн објавувања од страна на медиумските куќи во врска со изборите, како и широкиот материјален и временски досег на општите прописи засновани на концептот „предизборна кампања“ и „материјал за кампања“ и севкупната несигурност на постојната правна рамка за медиумските куќи (§ 126). Соодветно на тоа, Судот испратил јасна порака до руските власти кога истакнал дека во согласност со членот 46 од Конвенцијата (задолжителна сила и извршување на пресудите) тие треба да изберат и спроведат, во согласност со заклучоците и во духот на заклучоците на Судот, што подлежи на надзор на Комитетот на министри, соодветни законодавни или судски мерки за (i) заштита на правото на слобода на изразување на печатените и на онлајн медиумите и нивната уредничка независност во текот на изборна кампања, и (ii) намалување на кој било „ефект на ладење/одвркање“ што настанува поради примената на изборното законодавство за предизборните кампањи (§ 128).

Слобода на изразување и слобода на медиумите во земјите од Југоисточна Европа (JUFREX)

Проектот е составен дел од „Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и за Турција 2019–2022 година“ и се базира на резултатите постигнати за време на претходната регионална заедничка програма на ЕУ/СЕ „Зајакнување на судската експертиза за слободата на изразување и слободата на медиумите во Југоисточна Европа (ЈУФРЕКС)“. Регионалниот проект е силно поврзан со шесте други ЈУФРЕКС проекти во: Албанија, Босна и Херцеговина, Косово*, Црна Гора, Северна Македонија и Србија.

ЈУФРЕКС активностите се имплементираат со цел:

- промовирање на слободата на изразување и слободата на медиумите во согласност со европските стандарди;
- подобрување на примената на тие стандарди преку ангажирање повеќе чинители одговорни за примена на таквите стандарди во нивната секојдневна работа, и тоа: суди(јк)и, обвинител(к)и, адвокат(к)и, полицајци/ки, претставници/чки на регулаторните тела за медиуми, медиуми и студент(к)и;
- консолидирање на платформа за регионална соработка, дискусија и размена на добри практики.

Кога постои опкружување кое е погодно за слободата на изразување и слободата на медиумите, и кога правото да бараат, даваат и добиваат информации е добро заштитено, граѓан(к)ите можат вистински да учествуваат во демократските процеси. Домашните институции за обука на правни експерт(к)и (судски академии и адвокатски комори) имаат суштинска улога во реализирањето на ваквата цел.

Сите активности на ЈУФРЕКС се засноваат на иновативни и современи алатки за учење во врска со слободата на изразување и слободата на медиумите и користат динамична методологија за учење на возрасни и за модел „peer-to-peer“ (проценка и соработка со колеги/колешки).

„Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и за Турција 2019–2022 година“ е заедничка иницијатива на Европската унија и Советот на Европа која им овозможува на корисниците да ги исполнат своите реформски агенди во областа на човековите права, владеењето на правото и демократијата и да се усогласат со европските стандарди, вклучително и кога тоа е важно во рамките на процесот на проширување на ЕУ.

Овој документ е изработен со финансиска поддршка од Европската Унија и Советот на Европа. За ставовите што се изнесени овде одговорни се авторите и нужно не ги одразуваат официјалните ставови на која било од овие две организации.

* Оваа ознака не ги прејудира ставовите за статусот и е во согласност со Резолуцијата 1244 на ООН и Мислењето на МСП за Декларацијата за независност на Косово.

Советот на Европа е водечка организација за човековите права на континентот. Таа се состои од 47 држави членки, вклучувајќи ги сите држави членки на Европската унија. Сите држави членки на Советот на Европа ја потпишаа Европската конвенција за човекови права, која претставува меѓународен договор за заштита на човековите права, демократијата и владеењето на правото. Европскиот суд за човекови права ја следи примената на оваа конвенцијата од страна на државите членки.

www.coe.int

Земјите членки на Европската Унија одлучија да ги поврзат своите знаења, ресурси и судбини. Заедно тие изградија зона на стабилност, демократија и одржлив развој, истовремено одржувајќи ја културната разновидност, толеранцијата и индивидуалните слободи. Европската Унија се залага за споделување на своите постигнувања и вредности со држави и народи и надвор од нејзините граници.

www.europa.eu

Финансирано
од Европската Унија и
Советот на Европа

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Имплементирано
од Советот на Европа